

kın benzerlik göstermektedir. Caminin taş mihrabı geniş bir mukarnaslı çerçeve içine alınmıştır. Mihrap nişi beş kenarlıdır. Köşelerdeki hasır örgülü sütunçeler iyonik bitkisel desenli ve iki kademeli başlıklara sahiptir. Başlıkların hizasında nişi ahşap üzerine yazılmış bir âyet (el-Bakara 2/143) kuşağı çevreler. Üstte dilimli bir kemerle çevrelenen mukarnaslı kavsara vardır. Geç dönemde yenilenen taş minber sadedir. Ajurlu korkuluğu, dilimli kemerli açıklıkları yanında köşk kısmı üstte dilimli yüksek bir kubbe ile sonlanmıştır. Harimin kuzeyinde yer alan ahşap mahfilin tavanı kalem işleriyle süslenmiştir. Harimin doğu kısmında Şâfiîler için iki renkli taştan bir mihrap daha vardır. Ayrıca caminin avluya bakan cephesinde eksendeki ahşap mükebbirenin altında taştan, mukarnas dizili sade bir mihrap bulunmaktadır.

Caminin revaklı avlusu çeşitli yapılarla çevrelenmiştir. Avlunun batısındaki iki katlı cephe dikkat çekicidir. Yakınlarda bulunan antik bir tiyatrodan devşirildiği tahmin edilen süslemeli sütunlar, korint düzeninde sütun başlıkları ve asma dalı ile üzüm salkımlarının görüldüğü frizler bu cephede kullanılmıştır. Her iki katta devşirme malzeme arasına yerleştirilen kitâbe kuşakları ile başarılı bir kompozisyon meydana getirilmiştir. Bu cephe doğu yönünde muhtemelen kısmen devşirme, kısmen de devşirme malzemeye benzetilerek aynen tekrar edilmiştir. Burada ayrıca kabartma biçiminde aslan ve boğa figürleri işlenmiştir. Doğu kanadının üst katı kitaplık olarak düzenlenmiştir. Kuzeyde Mesudiye Medresesi önünde bir dizi revak avluya açılmaktadır. Diğer kısımda Os-

Diyarbakır
Uluçami

manlı onarımlarında son şeklini alan enine dikdörtgen şemada mihraba paralel üç nefli Şâfiîler Mescidi yer almaktadır. Avlu ortasındaki şadırvan sekizgen planlı ve 1266 (1850) tarihlidir. Sekizgen su hazneli şadırvan mermer sütunların taşıdığı piramidal çatı ile örtülüdür. Şadırvanın yanında kare planlı sekiz sütunun taşıdığı, yine piramidal çatı ile örtülü namazgâh vardır. Namazgâhın yanındaki havuzun cephelerinde abdest muslukları bulunur. Namazgâhla havuzun 1850'de yapıldığı bilinmektedir. Caminin minaresi kible duvarına bitişiktir ve eksendeki mihraba yakın konumdadır. Cami içinden bir kapı ile bağlantı sağlanan minarenin batı yönünde kapısı vardır. Koyu renkli taş malzemenin kullanıldığı minarede kareye yakın dikdörtgen planlı gövde silmelerle beş bölüme ayrılmıştır. Üstte şerefe altında iki renkli taş kullanımı ile bir hareket sağlanmıştır. Şerefeden yukarıya değişikliğe uğramış olup silindirik gövdeli ve külâhlıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

Şevket Beysanoğlu, *Bütün Cepheleriyle Diyarbakır*, Ankara 1963, s.184-191; a.mlf., *Anıtları ve Kitâbeleri ile Diyarbakır Tarihi*, Ankara 1996, I, 271-292; Metin Sözen, *Diyarbakır'da Türk Mimarişi*, İstanbul 1971, s. 29-35, 73-75, 242-244; Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı*, İstanbul 1984, s. 102-103; Orhan Cezmi Tuncer, *Diyarbakır Camileri: Mukarnas Geometri, Orantı*, Diyarbakır 1996, s. 38-44; Mahmut Akok, "Diyarbakır Ulu Cami Mimarı Manzumesi", *VD*, sy. 8 (1969), s. 113-119, plan 1-30, rs. 1-52.

AHMET ÇAKMAK

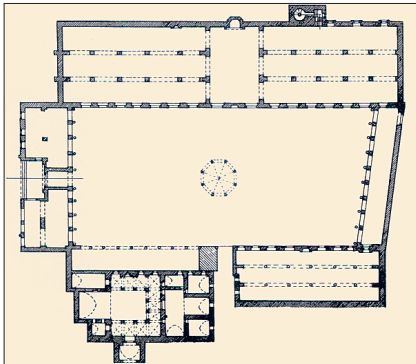
Edirne Eskicamii. Halk arasında Uluçami adıyla da bilinen Eskicamii'nin (Câmi-i Atik) yapımı 805 (1402-1403) yılında Emîr Süleyman Çelebi tarafından başlatılmış, 816'da (1413) Çelebi Sultan Mehmed tarafından tamamlanmıştır. Bedesten, medrese, muvakkithâne ve sebilden meydana

gelen yapı küçük bir külliye özelliği göstermekte ve çok birimli ulucamiler grubuna girmektedir. Avlusu bulunmayan camiye üç kapı ile girilmektedir. Batıdaki kapının üzerinde yer alan kitâbede yapının mimarı olarak Konyalı Hacı Alâeddin ile kalfa Ömer b. İbrâhim'in adları okunmaktadır.

Kesme taş malzeme ile inşa edilen kare planlı yapının üzeri dokuz kubbe ile örtülmüştür. Kubbeler, kare kesitli dört kalın pâyeye oturan sivri kemerlerle taşınmaktadır. Mihrap ekseninde sıralanan ve sekizgen kasnaklara oturan kubbeler geçiş mihraptan itibaren prizmatik üçgenler, mukarnas dolgulu tromplar ve sivri kemerli tromplarla, yuvarlak kasnaklı olan diğer kubbeler ise pandantiflerle sağlanmıştır. Orta sıradaki kubbeler Bursa Uluçamii'nde görüldüğü gibi daha yüksek ele alınmıştır. Girişteki sekiz dilimli kubbenin üzeri aydınlık feneriyle örtülüdür. Cami içinde 1020 (1611) yılında Filibeli Ramazan Ağa tarafından yaptırılan edirnekârî süslemeli ahşap mahfil bulunmaktadır. Özgün kalem işi süslemeleri bakımından zengin olan caminin iç ve dış duvarlarında hat sanatının örnekleri vardır. Mihrabın sağındaki duvarda Kâbe'den getirildiği rivayet edilen bir taş mevcuttur. Halk arasında Kâbe taşı diye anılan taş özellikle mübarek gecelerde ziyaret edilmektedir. Ayrıca mermer minberin yan yüzeylerinde ve basamaklarındaki geometrik bezeme oldukça ilginçtir.

Camide, II. Murad tarafından Edirne'ye davet edilen Hacı Bayrâm-ı Velî'ye ait vaaz kürsüsü yer almaktadır. Hâtırasına hürmeten bir daha kullanılmayan kürsünün halkın gözünde bir makam özelliği vardır. Mihrap eksenindeki mukarnaslı kavsaralı taçkapıda Çelebi Sultan Mehmed'in adını ve inşa tarihini veren Arapça mensur bir

Diyarbakır Uluçamii'nin planı

ULUCAMI

kitâbe mevcuttur. Kuzey cephesi boyunca uzanan beş birimli son cemaat yerinde ortadaki birimin üzeri kubbeye, yanlardaki birimlerin üzeri aynalı tonozlarla örtülmüştür. Kesme taş ve tuğla sıralarından meydana gelen farklı bir mimariye sahip bu bölümde geometrik ve bitkisel bezemeli pencereler ayrıca dikkat çekmektedir. Taçkapı eksenindeki açıklıkta görülen basık kemerin üzerinde, 1748 yangını ve 1752 depreminde zarar gören caminin 1753 yılında I. Mahmud tarafından onarıldığını gösteren Türkçe manzum bir kitâbe yer almaktadır. 1865'te Sultan Abdülaziz döneminde tamir edilen caminin diğer kitâbesi Edirne Müzesi'ndedir. Yapının kuzeydoğu köşesinde ahşap bir sundurma altında abdest muslukları vardır. Eskiden cemaatin kış günleri sıcak su ile abdest almasını sağlayan özel bir tesisatının bulunduğu bilinmektedir.

İki minareli yapıda kuzeydoğudaki orijinal minare son cemaat yerinin sağ köşesindedir. Tek şerefeli minarenin kaide kısmına caminin bu yönündeki çömlekçiler kapısı aralığında duvar içinden bir merdivenle çıkılmaktadır. 1953 depreminde zarar gören minare 1965'te yeniden yapılmıştır. II. Murad tarafından sonradan ilâve edildiği tahmin edilen iki şerefeli minare ise kuzeybatı cephesinde son cemaat yerinin solunda camiden bağımsız halde-dir. Kare kaidenin içine yerleştirilen çeşme ve köşelerdeki silindirik biçiminde, mukarnas konsollu ve konik külâhlı çıkıntılar ile oldukça farklıdır. Günümüzde kitap satış yeri olarak kullanılan sebîl, yapının kuzeydoğu cephesinde abdest musluk-

Edirne
Ulucamii
(Eskicami)

ları mahalline bitişik bir konumda yer almaktadır. Üç cepheli yapının dış cephesinde Nakkaşzâde Mehmed'e ait 1195 (1781) tarihli celi sülûs bir âyet kitâbesi mevcuttur. Caminin yanında 1826 yılında bir muvakkithânenin yapıldığı bilinmekle beraber yol yapımı sebebiyle ortadan kalkmıştır. Eskicami Medresesi Camiardı Medresesi ve Medrese-i Atîka adıyla da anılmaktadır; ancak bugüne ulaşmadığından mimarisi bilinmemektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Abdurrahman Hibri, *Enisü'l-müsâmirin: Edirne Tarihi 1360-1650* (trc. Ratip Kazancıgil), Edirne 1996, s. 25; Ahmed Bâdi, *Riyâz-ı Belde-i Edirne: Edirne Bahçeleri* (trc. Ratip Kazancıgil), İstanbul 2000, I, 44-47, 136, 152; Osman Nuri Peremeci, *Edirne Tarihi*, İstanbul 1939, s. 54-55, 86, 104; Oktay Aslanapa, *Edirne'de Osmanlı Devri Abideleri*, İstanbul 1949, s. 6-13, 131-134; Aptullah Kuran, *İlk Devir Osmanlı Mimarisinde Cami*, Ankara 1964, s. 39-56; Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârîsi II*, s. 150-160, 162-163; Oral Onur, *Edirne Türk Tarihi Vesikalarından Kitabeler*, İstanbul 1972, s. 68-69, 80-86; a.mlf., *Edirne Minareleri*, Edirne 1972, s. 21-25; M. Baha Tanman, "Edirne'de Erken Dönem Osmanlı Camileri ve Özellikle Üç Şerefeli Cami Hakkında", *Edirne: Serhattaki Payitaht* (haz. Emin Nedret İşli - M. Sabri Koz), İstanbul 1998, s. 328-331; Yıldız Demiriz, "Edirne Camilerinde Kalem İşleri", a.e., s. 377; Gülçin Küçükkaya, "Edirne Anıtlarının Türk Mimarlık Tarihi İçindeki Yeri, Eski Cami ve Üç Şerefeli Cami", 1. *Edirne Kültür Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri* (23-25 Ekim 2003), Edirne 2003, s. 35-46; Beyhan Karamağaralı, "Edirne Eski Camii'nin Kitabeleri ve Mimarimizdeki Yeri", *VD*, sy. 9 (1971), s. 331-336.

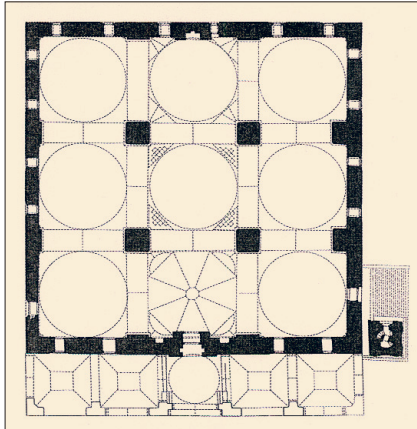

N. ÇİÇEK AKÇIL

Eğridir Ulucamii. Isparta'nın Eğridir ilçesinde Taşmedrese (Dündar Bey Medresesi) ile karşılıklı konumda düzgün dikdörtgen planlı bir meydanın güneyinde yer almaktadır. Caminin ve medresenin doğu duvarları hizasından geçen sur niteliğinde bir duvarla yapılar birbirine bağlanmak-

tadır. Caminin ilk yapım tarihini ve bânisini açıklayan bir kitâbesi yoktur. Ancak Hamîdoğulları'ndan Dündar Bey zamanında yapıldığı bilinen Taşmedrese ile (701/1301-1302) aynı dönemde inşa edilmiş bir yapı olmasının yanında Hamîdoğulları'nın üçüncü emiri olan ve ilk idaresi 1327-1328 yıllarında gerçekleşen Hızır Bey tarafından inşa ettirildiği de öne sürülmektedir. Bu sebeple Hızır Bey Camii diye de bilinen cami genellikle XIV. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilmektedir. Yapı 1815'te yangın geçirmiş, 1820'de Eğridir mütesellimi Yılanlıoğlu Şeyh Ali Ağa tarafından yeniden yaptırılmıştır. Caminin harimi 1819'da tekrar inşa edilirken kuzeye bakan taçkapının önüne dört ahşap direğe oturan konsollu ve ahşap tavanlı bir giriş saçağı eklenmiş, 1878'deki onarımda çatısı, batıdaki kapısı, pencereleri, mihrap ve minberi yeniden yapılmıştır. Eğridir âyanından Burhanzâde Hacı Murad Ağa 1884'te bir onarım daha gerçekleştirmiştir. Vakıf-

Edirne Ulucamii'nin planı

Eğridir Ulucamii (Hızır Bey Camii)

